

БЕЛАРУСКАЯ МОВА ЯК ЗАМЕЖНАЯ
(з вопыту выкладання)

Выкладанне беларускай мовы як замежнай (БМЗ) – гэта новы, ці лепш сказаць, адноўлены кірунак у адукацыйнай сістэме Беларусі. Першыя крокі ў выкладанні беларускай мовы як замежнай былі пакладзены яшчэ ў 90-я гады ХХ ст. у сувязі з правядзеннем першай школы беларусістыкі. Арганізаваць і правесці ў Беларусі міжнародную школу для замежных грамадзян на беларускай мове за савецкім часам не ўяўлялася магчымым. І магчымасць гэта з’явілася толькі ў 90-я гады ў сувязі з імклівым палітычным і сацыяльна-эканамічным развіццём краіны, з прызнаннем дзяржаўнай незалежнасці Рэспублікі Беларусь і атрыманнем беларускай мовай статусу дзяржаўнай мовы.

У 1999 г. па ініцыятыве кафедры сучаснай беларускай мовы Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта праект “Міжнародная школа беларусістыкі” быў адноўлены (дырэктар – загадчык кафедры сучаснай беларускай мовы дацэнт Лідзія Сямешка, намеснік – Вікторыя Ляшук). Міжнародная летняя школа-семінар (5–19 ліпеня 1999 г.) аб’яднала больш за 60 навукоўцаў, выкладчыкаў, аспірантаў і студэнтаў з Эстоніі, Польшчы, Аўстрыі, Венгрыі, Германіі, Чэхіі, Ізраіля, США. І зноў-такі зрабіць гэтыя школы, школы-семінары штогадовымі па розных прычынах не атрымалася. Праца спынілася на доўгі час.

Толькі ў жніўні 2015 г. праект быў зноў адноўлены Рэспубліканскім інстытутам вышэйшай школы. З 24 жніўня па 8 верасня 2015 г. была праведзена Міжнародная летняя школа беларусістыкі (дырэктар – прафесар Лідзія Іванаўна Сямешка). Перавагу ўдзельнікаў Школы складалі аспіранты і студэнты (3 групы па 10 чалавек) з Чэхіі, Славакіі, Германіі, Венгрыі, Расіі, Польшчы, Японіі.

Адукацыйны турызм у Беларусі ў наш час нароўні з медыцынскім, прамысловым, экатурызмам, спартыўным, гісторыка-пазнавальным, кулінарным і інш. – адзін з актыўных кірункаў у рамках агульнай дзяржаўнай праграмы эканоміка-турыстычнага развіцця краіны. Так, напрыклад, у 2017 г. у Беларусі вучыліся больш за 20 тыс. замежных грамадзян з 102 краін свету, а па даным Міністэрства адукацыі на 2022 г. колькасць замежнікаў у вузах краіны складала 33 тысячы. Кірункі адукацыйных паслуг самыя розныя: навучанне, а таксама бакалаўрскія і магістарскія праграмы, павышэнне адукацыі, дыстанцыйная адукацыя, курсы рускай мовы, дадатковая адукацыя, летнія школы. Усё больш і больш людзей імкнецца наведаць нашу краіну, сумяшчаючы актыўны адпачынак з магчымасцю вывучэння мовы, моўнай практыкай, з магчымасцю больш глыбока праз новую моўную карціну свету спасціг-

нуць культуру, побыт, гісторыю нашага народа. Шмат каму з еўрапейцаў вядомыя такія трыумфальныя мерапрыемствы міжнароднага характару, як “Славянскі базар”, “Александрыя збірае сяброў”, “Шлях Вікінгаў”, фолк-фэст “Камяніца”, “Рыцарскі фэст” у Замку Мір і інш., а таксама такія знакавыя мясціны, якія карыстаюцца цікавасцю і попытам у турыстаў: Полацкая зямля, Мірскі замак, Нясвіжскі замак, турысцка-рэкрэацыйная зона “Брэст”, Хатынь, турысцка-рэкрэацыйны парк “Аўгустоўскі канал”, азёрная Віцебшчына, Нарач і інш.

У 2016 г. Міжнародная школа працавала з 30 чэрвеня па 15 ліпеня (заявы ў Школу падалі больш за 100 чалавек, але, на жаль, усіх прыняць не атрымалася). У 2016 г. навучанне прайшлі больш за 60 чалавек. Школа актыўна працавала і ў 2017 г. (з 2 ліпеня па 15 ліпеня) і ў 2018 г. (з 20 жніўня па 1 верасня). За гэты час больш як 200 навучэнцаў-за межнікаў змаглі наведаць нашу краіну, авалодаць беларускай мовай, пазнаёміцца з беларускай культурай, бытам, гісторыяй, набыць новых сяброў, узбагаціцца новымі ведамі, уражаннімі, эмоцыямі. Удзельнікі – ад студэнта да доктара навук – прадстаўнікі самых розных краін (Германія, Чэхія, Славакія, Кітай, Японія, Румынія, Расія, Украіна, Польшча, Венгрыя, Літва, Латвія, Аўстралія, Індыя).

Прычыны прыезду розныя: для адных – гэта проста пазнавальная паездка, каб пазнаёміцца з новай краінай, яе культурай, людзьмі, бытам; для іншых – павысіць узровень валодання беларускай мовай (гэта магістранты, аспіранты-славісты, перакладчыкі, выкладчыкі, вучоныя, даследчыкі); для трэціх – вывучыць рэдкую, самабытную (з катэгорыі “малых”) славянскую мову; чацвёртыя вывучаюць беларускую мову ў сувязі з сяброўскімі адносінамі з беларускімі і беларускамоўнымі сябрамі; ёсць катэгорыя – этнічныя беларусы, якія разглядаюць МШБ як магчымасць прыехаць на радзіму, сустрэцца са сваякамі, бліжэй пазнаць свае карані (прыезджалі нават сем’і); і нарэшце, шостыя – гэта тыя, якія ўпершыню праз Інтэрнэт даведаліся, што ёсць такая краіна – Беларусь, такія людзі – беларусы, такая славянская мова – беларуская.

Этапы працы школ: прыезд, засяленне, знаёмства, вечарына з прэзентацыямі ад кожнай краіны-ўдзельніцы (знаёмства, прэзентацыі, кухня, песні, танцы і інш.); урачыстае адкрыццё МШБ (з удзелама высокіх асоб, а таксама прадстаўнікі прэсы і тэлебачання; культурная праграма.

Культурная праграма ўключала ў сябе як экскурсіі па Мінску, Беларусі (Полацк, Азярцо, Нясвіж, Хатынь, Мір, Брэст), так і наведванне музеяў (музей Вялікай Айчыннай вайны, музей Янкі Купалы, музей старажытнай культуры Беларусі і інш.); тэатраў, выставак, Нацыянальнай бібліятэкі, а таксама сустрэчы з фольк-гуртамі, артыстамі, мастакамі, святкаванне “Купалля”, вечары беларускай песні, паэзіі і інш.

Навучанне: праграма разлічана на 48 гадзін (лекцыі і практыка беларускага маўлення, якія ўключалі міждысцыплінарны кампанент (мовазнаўства, літаратуразнаўства, гісторыю, культуру, мастацтвазнаўства, этнаграфія)). Заняткі праводзілі лепшыя выкладчыкі МДЛУ і БДУ. Лекцыі па розных

напрамках гісторыі, мовы, літаратуры чыталі знакамітыя прафесары АН, МДЛУ, БДУ. На закрыцці было выступленне кожнай групы, падвядзенне вынікаў, уручэнне пасведчанняў і грамат.

У апошнія гады геаграфія Міжнародных школ беларусістыкі пашырылася. Так, у 2019 г. працавала I Міжнародная школа беларусазнаўства ў Мінскім дзяржаўным лінгвістычным універсітэце, куды прыехалі навучэнцы з Чэхіі, Японіі, Кітая і інш. Потым (ва ўмовах пандэміі каранавіруса) была праведзена яшчэ адна школа дыстанцыйна для навучэнцаў з Кітая (ЦУЗМ, КНР).

Цесныя культурна-адукацыйныя сувязі з Кітаем – гэта яшчэ адзін кірунак, дзе актыўна выкладаецца і вывучаецца беларуская мова як замежная. Тут адкрыты цэнтры вывучэння Беларусі: Цяньцзінскі ўніверсітэт замежных моў, КНР, Актыўныя сувязі наладжаны з СУЗМ (г. Сіань, КНР).

Студэнты Цяньцзінскага, Пекінскага, Сіянскага ўніверсітэтаў перыядычна праходзяць навучанне ў МДЛУ. Чакаецца група студэнтаў з Цяньцзінскага ўніверсітэта замежных моў, КНР, ў 2023–2024 гадах. У Кітаі ў 2019 г. былі адкрыты помнікі Якубу Коласу (Цяньцзінь), Янку Купалу (Сіань).

Калектывам аўтараў, якія працуюць у кірунку выкладання БМЗ, напісаны дзясяткі вучэбна-метадычных дапаможнікаў: лексічныя мінімумы, тэсты па беларускай мове узроўняў А-1, А-2, В-1, В-2, С-1, С-2, падручнікі і інш.

Цікавасць да любой мовы ў наш час, у тым ліку і да беларускай, – гэта вынік сучаснай адукацыйна-моўнай палітыкі, накіраванай на ўмацаванне прынцыпаў шматмоўя і шматкультурнасці адукацыі, прызнанне шматмоўнай асобы ва ўмовах глабалізацыі прыярытэтам і каштоўнасцю (вядомая формула “1+2” родная мова і мінімум дзве замежныя).

Адукацыйны турызм, летнія міжнародныя школы беларусістыкі і беларусазнаўства і падобныя праекты, безумоўна, з’яўляюцца крыніцай лінгвакультуралагічнай кампетэнтнасці студэнтаў-замежнікаў і іншых навучэнцаў. А праца з замежнымі студэнтамі, у тым ліку з КНР, якія прыязджаюць вучыцца ў МДЛУ, прадугледжвае глыбокую прафесійную навучальную праграму па беларускай мове, літаратуры, гісторыі, краіназнаўстве і інш., накіраваную на падрыхтоўку высокакваліфікаваных спецыялістаў у галіне перакладу, міжкультурнай камунікацыі і выкладання беларускай мовы.